

KOKOVARTALOKUVAT PIIRTYVÄT SELKEINÄ – ENTÄ AVOIMEN KORKEAKOULUN KOVA YDIN?

RISTO RINNE, ARTO JAUHAINEN, HANNA TUOMISTO, MARIKA ALHO-MALMELIN, NINA HALTTUNEN & KIMMO LEHTINEN (2003) **Avoimen yliopiston opiskelija. Kokovartalokuvasta eriytyneisiin muotokuviin.** Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:200. s. 202.

Turun yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkijaryhmä maa-lailee laajan tilastoaineiston ja pienemmän koulutuselämäkerta-aineiston avulla suomalaisen avoimen yliopiston opiskelijoista sekä kokovartalokuvaa että eriytyneempiä yksittäisiä potetteja. Tilastoaineistot, jotka kattavat noin 9000 opiskelijan tiedot, ovat vuosilta 1995 ja 2000, sekä noin 120 opiskelijaa käsittävä koulutuselämäkertaineisto syksyiltä 2001.

Toisiaan täydentävien aineistojen avulla tutkijat etsivät vastauksia useisiin toisiaan täydentäviin kysymyksiin. Tärkeimmät kysymykset liittyvät opiskelijoiden taustoihin, opiskelumotiiveihin, sukupuolten ja -polvien välisiin eroihin, opiskelukokemuksiin sekä opiskelun merkityksiin opiskelijoiden elämänselämissä. Tutkimuksen tavoitteena aineistosta esiin nousevien opiskelijatyyppeiden ja -ryhmien tunnistaminen ja kuvailu.

Maalausession yhteiskunnallisena viitekehysenä on jälkimoderni riskiyhteiskunta, jossa aikuisopiskelun merkitysten oletetaan muuttuneen mm. työjärjestyksen, aikuisuuden ja oppimisen muuttuneiden merkitysten myötä. Hypoteesiksi

muodostuu ajatus elämänpolujen moninaistumisesta ja hajautumisesta sekä tähän liittyen vaikkapa avoimessa yliopistossa suoritettujen opintojen uudenlaiset ja entistä yksilöllisemmät merkitykset.

Avoimen yliopiston historiaa ja roolia osana suomalaista korkeakoululaitosta käsitellään hyvin tiivistetysti. Keskeiseksi johtotähdeksi nousee, ei mitenkään yllättäen, koulutuksellisen tasa-arvon traditio (tavoite?), jota avoin yliopisto voisi edistää tarjoamalla sen kuuluisan toisen mahdollisuuden. Ennen maalausession alkua tarkastellaan myös aiempien kotimaisten tutkimusten yhteydessä maalattuja (muoto)kuvia. Jään kaipaamaan ”ulkomaisten taiteilijoiden” teoksia, vaikkapa esikuvana mainitun englantilaisen Open Universityn opiskelijoista tuottuja potetteja.

LAMA TOI OPISKELIJAVYÖRYN

Avoimessa yliopistossa opiskeli vuonna 1990 yhteensä vajaa 39 000, vuonna 1995 reilut 75 000 ja vuonna 2000 80 000 yksittäistä opiskelijaa. Opiskelijamäärät nettolukuina ilmenevät liitteestä 1, itse raporttitekstissä esitetään vain ns. bruttoluvut. Tutkimuksen tiedosto-otokset edustavat näin ollen reilua kymmentä prosenttia avoimen opiskelijoista. Huomioni kiinnittyy avoimen yliopisto-opiskelun rajuun kasvuun 1990-luvun alun syvän laman aikana. Yksittäisten avoimen yliopiston opiskelijoiden määrä kasvaa viidessä vuodessa vajaasta 39 000:sta reiluun 75 000:een. Tähän opis-

kelijavyöryyn olisivat raportin kirjoittajatkin mielestäni voineet kiinnittää enemmän huomiota. Tutkimusajankohtina, eli vuosina 1995 ja 2000 elettiin myös avoimessa yliopistossa vuosikymmenen alun hyökyaallon jälkimainingeissa.

AVOIMESSA ”AVOIMET” TIETEENALAT

Avoimessa yliopistossa opiskellaan, kuten avoimuuden periaatteen mukaan kuuluukin, pääasiassa muutamaa isoa ja ”avointa” tieteenalaa eli kasvatustieteitä, humanistisia tieteitä sekä yhteiskuntatieteitä. Tiukemman professionaalisuuden ”suojaamien” alojen opintoja, kuten oikeustiedettä ja lääketiedettä ei juurikaan opiskella.

Avoimen yliopiston opiskelijasta piirtyy kaksi melko selkeää kokovartalokuvaa, joista jälkimmäinen vastaa strategisilta mitoiltaan aikuisopiskelijan perusmuotokuvaa. Avoimen opiskelija on joko nuori etelä- tai länsisuomalainen ylioppilastutkinnon suorittanut sinkkunainen, joka tähtää tutkinto-opiskeluun yliopistossa tai hieman vanhempi, reilu 40-kymppinen, terveydenhuolto- tai opetusallalla työskentelevä perheellinen perusopintoja opiskeleva nainen. Näistä edellisen ryhmän edustajat nimetään raportissa nuoriksi kouluttautujiksi ja jälkimmäisen ryhmän edustajat perinteisiksi opiskelijoiksi. Näiden kahden lisäksi tilastoaineiston avulla piirretään kaksi pienempää kokovartalokuvaa, jotka nimetään hyväosaisiksi sekä suurkuluttajiksi.

Pienemmän koulutuselämä-

kerta-aineiston, joka opiskelijoiden taustatietojen osalta vastaa hyvinkin tilastoaineiston jakaumia, piirtyy niin ikään neljä opiskelijapotrettia. *Urasuuntatuneella* opiskelijatyypillä opiskelu palvelee työtä, sekä joko kohottaa tai ylläpitää statusta. *Tutkintotavoitteiset* preppaavat itseään yliopisto-opintoihin. *Muutoshakuiset* opiskelijat etsivät uutta suuntaa elämään, haluavat tyytymättöminä muutosta tai toipuvat elämänkriiseistään. *Elämäntapaopiskelijoille* yliopisto-opinnot avoimessa näyttäytyvät toisena mahdollisuutena, eivät kuitenkaan välineellisenä sellaisena. Opiskelu avoimessa yliopistossa on rakas harrastus ja (itseis)arvo sinänsä.

MITÄ KUULUU TASA-ARVOLLE?

Tasa-arvon edistäminen on ollut yksi keskeisistä avoimen yliopiston toiminnan ja laajentamisen perusteluista. Avoin yliopisto tutkimuksen perusteella ei kuitenkaan ole kyennyt edistämään (koulutuksellista) tasa-arvoa. Toiminnan laajentuminen paremmin kuin avoimuuden lisääminen ei ole johtanut kulttuurisesti tai koulutuksellisesti heikompiensaisten osallistumisen lisääntymiseen. Kun tämän lisäksi voidaan todeta, että avoimessa opiskelu on pääasiassa keskittynyt Etelä- ja osin myös Länsi-Suomeen, ja kun lisääntyneen verkko-opiskelun vaikutukset ovat olleet lähinnä epätasa-arvoa lisääviä, voikin yliopisto-opettajan näkövinkkelistä pohtia, millaiseksi suomalaisen (massa)yliopiston kolmas tehtävä on tältä osin muotoutumassa.

Luin avoimen yliopiston opiskelijan kokovartalokuvaa

aikuiskasvatuksen tutkijan ja eriytyneitä muotokuvia avoimessa yliopistossa säännöllisin väliajoin opettavan yliopisto-opettajan näkökulmasta. Tutkijan näkökulmasta raportin keskeiset tulokset eivät sisällä yllätyksiä, aiempien tutkimusten perusteella maalattujen aikuisopiskelijan kokovartalokuvien ääriviivat ja värit vain vahvistuvat. Tutkimuksen tulokset vahvistavat myös avoimen opettajan kokemusperäisiä havaintoja ja tuntemuksia avoimen opetuksen kasvavasta haasteellisuudesta – kirjavoituvasta, muttei suinkaan tasa-arvoistuvasta opiskelijajoukosta.

Mutta miten avoimen opettaja tämän haasteen kohtaa ja klaaraa? Ei välttämättä virtualisoitumalla ja verkko-opetusta kehittämällä. Turkulaisten tutkimus kaipaa kumppanikseen tutkimuksen avoimen yliopiston opetuksesta ja opettajista, sen luonteesta ja laadusta (lue tieteellisyydestä) suhteessa yliopiston ”perusopetukseen”. Raportin kirjoittajat kuvaavat avointa yliopistoa yhteenvedossaan ”mahdollisuuksien taloksi”, jossa on tarjolla monipuolista koulutustarjontaa – vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia – aikuisille ihmisille, jotka ”raktelevat” merkityksiään ja etsivät elämäntehtäviään tässä

ajassa ja yhteiskunnassa. Mutta mikä on avoimen yliopiston kova ydin? Se ydin, jonka haupertuessa avoin yliopisto ei enää ole nimensä jälkiosan väärtti?

Odotin jälkimodernin riskiyhteiskunnan haasteiden selkeämpää todentumista avoimen yliopiston opiskelijoiden kohdalla. Muutoshakuisuus, tai välineellisemmin perustelututkin-tohakuisuuteen tai työuran selkeyttämiseen ja edistämiseen avoimessa opiskelun seurauksena, näyttävät kuitenkin ainakin toistaiseksi pitkälti kytkettyvän yksilöihin itseensä, melko usein vieläpä opiskelijoiden vanhempien tai lähipiirin koulutus- ja sivistyspääomaan. Tähän on löytyneet myös oma selityksensä, avoimessa opiskellaan pääasiassa pehmeämpiä (?) yhteiskunnallishumanistisia tieteenoja, vähemmässä määrin ns. kovia tieteenoja. Elinikäisen oppiminen, suomalaisen avoimen yliopiston opiskelijoiden muotokuvanäyttelyssä, näyttäytyy oman luentani perusteella kuitenkin (onneksi vielä) enemmänkin sisäisenä haluna ja tahtona kuin pelkästään ulkoisena muutoksen sopeutumispakkona.

Petri Salo